

Portrettbilete av Georg Washington Magnus, fotografert hos Loesher og Petsch i Tyskland.

Foto: Privat

KOMPONISTEN FRÅ VIKEDAL – eit portrett av Georg Washington Magnus

Monica Nicolaisdatter Haugan

Den 7. juli i året 1863 vart Georg Washington Magnus fødd på garden Hogganvik i Vikedal. Foreldra flytta like etter til Danmark der han vaks opp. Han fekk undervisning i musikk i København og studerte ved musikkonsevatoriet i Leipzig der han fekk nærkontakt med det europeiske musikklivet. Som vaksen familiefar budde han både i København, Bergen, Stavanger og nokre år på garden Hogganvik. Han komponerte både enkle songmelodiar og større musikkverk. Lite av denne musikken har vorte framført, og kanskje var det som dirigent og orkesterleiar han hadde si viktigaste oppgåve. Han fekk ein brå død under framføringa av operaen Carmen i Stavanger.

Unge år i Hogganvik

Georg Washington Magnus var son av Georg Daniel Barth Magnus. Faren dreiv garden, men seinare vart han både boktrykkar og fabrikk eigar i Danmark. Mora, som kom frå Danmark, heitte Hansine "Sina" Margrethe Nilsine Jacobsen. På denne tida var Hogganvik eit viktig senter for bygging av seglskuter. Det var stor aktivitet og mange tilreisande handverkarar nede ved sjøen og i skogen. Tømmer av beste kvalitet vart hogd og slept ned til skipsbyggeriet som vart kalla "storskipsverven". Begge brørne til faren var aktive i dette miljøet. Morten Andreas Magnus lærde seg skipsteikning hjå Knud Nilsen, og Fredrik, med døypenamnet Frederich Stockfleth von Krogh Magnus, sytte for at arbeidarane i "vervarstovene" i Hogganvik fekk fersk fisk frå Yrkjesvågen.

Med tida var det Morten som tok over garden, medan Fredrik gjorde det stort som skipsbyggjar ved vervane i Imsland, Hogganvik og Vikedal. Fredrik Magnus og skipskonstruktør

H. C. Knudsen stod blant anna for bygginga av fregatten ”Særimner”, den største seglskuta bygd i Ryfylke.

Hogganvik var elles ein kulturell og sosial møtestad for mange. Både forfattarar, musikarar og andre kulturpersonar treftes her. På byrjinga av 1800-talet var diktarpresten Jens Zetlitz ofte på besøk i Hogganvik. Han fann i dette miljøet si andre kone, Christiane Sofie Fasting von Krogh. Ho var dotter av generalmajor Søren de Fine von Krogh, som laga stev og vers. I Hogganvik var det song og musikk og poesi ut i dei seine nattetimar. Og dei musikalske strøymingane gjekk i arv. Sonen til Fredrik Magnus, Johannes Kreuz Magnus, var ein høgt elska musikkperson i bygda. Mange kjenner nok ”Sirivisa” som han har forfatta. Han var klokkar, og eldre folk kan enno hugsa når Kreuz, med sitt staslege, kvite skjegg, gjekk syngande til arbeidet i Imsland kyrkje. Kreuz Magnus skal og ha hatt grammofon, og han lytta gjerne til klassisk musikk, noko som på den tida var uvanleg i bondemiljøet.¹

Ut i verda

I 1866 tok Georg Daniel og Sina med seg sonen sin og flytta til Danmark, der Georg Washington levde barne- og ungdomsåra sine. Han tok eksamen artium i Roskilde i 1882, samstundes som han studerte musikk hos E. Hartmann i København. I 1886 byrja Georg Washington på musikkonservatoriet i Leipzig.²

Konservatoriet var grunnlagt av Felix Mendelssohn og Robert Schumann i 1883, og var på denne tida rekna som eit av verdas fremste. Edvard Grieg studerte her frå 1858 til 1862, og Johan Svendsen nokre år seinare. Det var og i Leipzig Agathe Backer Grøndahl vart kjend med Svendsen. Musikkstudentane strøymde til Leipzig for å høyra det beste av operaer, orkester- og kammermusikk. Så her var ein musikkinteressert nordmann komen på rett plass.

Året etter at Georg Washington tok til med studia sine, byrja den norske komponisten Hjalmar Borgstrøm og her. Borgstrøm var særleg begeistra over å kunne høyra operaer av Richard Wagner under leiing av dirigent og komponist Gustav Mahler.³ Me må tru at vår mann, Georg Washington, og fekk ta del i desse opplevingane. Ein kan få inntrykk av at det bare var menn som

studerte musikk i Leipzig, men om lag halvparten av studentane der på denne tida var kvinner frå ymse stader i Europa.⁴

Dirigent for Harmonien i Bergen

Med fullført musikkutdanning i bagasjen reiste så Georg Washington tilbake til Noreg. Han møtte kjærleiken i Bergen og gifta seg med Johanne Colbjørnsen Munck f. Beyer i 1890. Året etter kom det fyrste barnet, Aagot Lilly Beyer Magnus, til verda. Faren laga ein nydeleg melodi til henne; "Wiegenliedchen", eller Den litle gråtesongen, som me ville kalla han. Stykket står i samlinga "Klaverstykker" op.18. I denne samlinga finn me og stykket "Andante". Her får me ei kjensle av at Georg Washington lyfter blikket over dei høge fjella og ut i den store verda.

Så vart stillinga som dirigent for Musikkselskapet Harmonien ledig. Washington vart tilsett og byrja seinhausten 1892. Under den fyrste konserten 26. november dirigerte han blant anna

Dette klaverstykket tileigna Georg Washington sitt fyrste barn, Aagot Lilly Beyer Magnus. Stykket er henta frå samlinga "Klaverstykker" op.18.

Felix Mendelsohns fjerde symfoni i A-dur, fiolinkonsert av Max Bruch i g-moll, og Edvard Griegs stykke "Landkjenning" for solo, kor og orkester. Seinare på hausten fekk publikum høyra både Beethovens symfoni nr. 7 i A-dur, utdrag frå Wagners "Valkyrie", og hans eigen komposisjon "Fuglenes Sommersang" for damekor og orkester frå verket "Østen for Sol og Vesten for Maane", med tekst av Holger Drachmann. På nyåret 1893 dirigerte Georg Washington musikk av Franz Schubert, (strykekvartett i g-moll) Christian Sinding, Robert Schumann og Johan Svendsen sin "Zorahayda".⁵

Vanskelege tider på heimgarden Hogganvik førte til at Georg Washington vart beden om å koma heim og overta. Damp overtok for segl, og arbeidslivet på garden Hogganvik var totalt endra. Med det og det yrande folkelivet. Handverkarar og tømmerhoggarar var for lengst dratt til andre stader. Georg Washington reiste frå Bergen, og den kjende komponisten Johann Halvorsen vart ny dirigent i Harmonien.

*Opninga
av stykket
"Andante", eit
stykke der Georg
Washington lyfter
blikket ut i den
store verda.*

The image shows a page of musical notation for the beginning of a piece titled "Andante". The score is written for a string quartet, with four staves. The tempo marking "Andante." is prominently displayed at the top. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notation includes various rhythmic values, including eighth and sixteenth notes, and rests. The overall mood is calm and contemplative, as suggested by the tempo marking and the descriptive text.

Georg Washington utanfor komposisjonsstova si i Hogganvik.

Foto: Privat

Heim til garden Hogganvik

Det var ikkje lett for Georg Washington å koma heim igjen til Hogganvik. Han kjende seg einsam med musikken og komposisjonane sine. Korleis skulle han få gjort musikken sin kjend? Han tok pennen fatt og skreiv eit brev til Edvard Grieg, der han bad Grieg om å sjå i gjennom komposisjonane:

Naar jeg omsider bryder over tvert og giver mig til at skrive til Dem, er grunden udelukkende den, at jeg ikke ser anden Udvej. At jeg kommer til at plage dem, er vel Desværre altfor rimelig, men jeg haaber dog at det maa blive saa lidt som mulig. Næst efterat bede Dem varvel elskværdig at gennemse de tvende orkesterkompositioner og sangene og sige Deres menning om Sagene, om Deres mangler. (Og han legg til:) ..bede Dem vise mig den overstore... Velvilje at lægge ind et ord for mig hos Hr. Wilhelm Hansen.⁶

Wilhelm Hansen Musikforlag var på denne tida det forlaget mange unge og lovande komponistar nytta. Det er tydeleg at Edvard Grieg gjekk god for Georg Washington Magnus sine komposisjonar, for berre få år seinare kom songane ut. Dette var songar der Georg Washington hadde nytta tekstar av Nordahl Rolfsen, Vilhelm Krag, Heinrich Heine og Adam Gottlieb Oehlenschläger. Komposisjonane var tileigna vener eller skildra stemningar som han fekk når han vandra langs strendene eller ned den magiske bøkealleen på Hogganvik.

Barnets Juløsang.
70 Bøker 214a

Poco Andante. G. Washington Magnus, Op. 18. Nr. 5.

Vi var vi julekveld i - se - ne. Stjerne i Tø - gen. Min - ker
 den skjedde her under. Min - jule - tra, du ser ned på jule - tra - kan.

2. End under Bransje sang, de ser,
 Løst vi har skjult oss inni;
 i juletra Gude dug Jesus er,
 alle du biter av stovget

"Barnets julesang" med tekst av Nordahl Rolfsen. De to første av 13 vers.

Alleen står der den dag i dag, og er omlag 250 år gamal. Særleg vakker er ein song tileigna Holger Eide, “Barnets Julesang”, som mange her i Vikedal er kjend med, men og ”Ved Stranden” tileigna Hogganvik.

Me har nemnd Georg Washington sin bruk av tekstar signert Vilhelm Krag. Krag vert rekna som talsmann for nyromantikken, ei retning innan litteraturen som stod i kontrast til 1880-åra sin kvardagsrealisme. Stemningar vart skildra djupare enn før. Dette kan me sjå i teksten ”Grød kun, du blege” av Krag, som Georg Washington har tonesett:

Grød kun, du blege bedrøvede barn,
kanskje det sorgen lætter.
Gjærne jeg vilde vel sidde hos dig,
alle de sorgtunge nætter.
Varsomt skulde jeg stryge min haand
over dine lokker lange.
Jeg skulde sidde og nynne for dig
alle mine tungeste sange.

Eller me kan henta fram ”Gyngedans”;

Frem og tilbage, frem og tilbage,
alle dine sollyse levedage.
Jeg skal vugge dig, vennen min,
vugge dig lige i himmelen ind,
vugge din sorg til hvile.

På slutten av 1800-talet var tuberkolose ein alvorleg sjukdom som ramma mange barn. Dette kan ha vore bakgrunn for Krag's dikt. Georg Washington og Hanna opplevde sjølv å miste tre barn i ung alder.

Europa kallar

Georg og Johanne, eller Hanna som ho vart kalla, fekk sitt andre barn, Ottar Georg, i 1896. Han vart døypt i Imsland kyrkje. Men no tok Georg Washington til å lengta mot Europa og

musikkmiljøet der. I 1898 selde han garden Hogganvik, og reiste med familien, Hanna og to barn, til København. Han hadde fått tilbod om dirigentjobb for orkesteret i "Tivoli" og som kapellmeister ved "Casino", som var eit privat teater.⁷

I Danmark kom to nye barn til verda, gutane Fritjof de Fine von Krogh f.1901, og Birger Daniel Barth f.1904. Fritjof vart berre eitt år gamal. Berre fem år seinare, i 1909, døyّر guten Ottar Georg berre 13 år gamal. Han vert gravlagt i Gentofte. Til Birger skreiv Georg Washington ein vakker voggesong.

Organist i Stavanger

I 1912 kom Georg Washington og familien tilbake til Noreg og busette seg i Stavanger. Georg Washington Magnus hadde fått stilling som organist i St. Petri Kyrkje og som fast kapellmeister ved byens teater, som den gong heitte Stavanger Faste Scene. Han tok og på seg arbeidet som dirigent for Orkesterforeningen, der han blant anna fekk framførd fiolinkonserten sin. Washington vart no sett på som den leiande krafta i Stavanger sitt musikk-liv. Han var den fyrste dirigenten som sette opp ein opera i Stavanger, nemleg "Carmen", av namnebroren George Bizet. Og det er under oppføringa av operaen "Carmen", at Georg Washington bryt saman og døyّر, 21. januar 1917, berre 54 år gamal. Han ligg gravlagd i Stavanger.

Nekrologen i Stavanger Aftenblad 24. januar 1917 syner den posisjonen Georg Washington hadde i musikklivet i byen:

... Magnus var et utpræget orkestermenneske, av dem man sjelden finder. Med klar ro forenet med en inspirerende kraft ledet han denne forening frem til en utvikling, den aldrig tidligere har naadd. Han stillet krav om fagmusikere til støtte for amatørerne, derved opstod det samarbeide mellem Orkesterforeningen og Teaterorkesteret som har været til fordel for begge.

Idet den forbindelse begyndte, for halvandet aar siden, overtok Magnus ogsaa ledelsen av det nydannede Teaterorkester og opgav efterhaanden endel av sit skolearbeide og ledelsen av Kommunekorpset.

Vilhelm Krag

Sange til Jæder
af
Vilhelm Krag

komponerede
af
G. Washington Magnus

1 Jeg lå ned sjøeo.
2 Gråd kun, du blege.
3 Jeg hærde begræset.
4 Mit Majdags brud.
5 Jeg går og leder
6 Gyngemusestuen

Forlegges af Borchs for alle Lande.

KØBENHAVN & LEIPZIG.
Wilhelm Hansen, Musik Forlag.

Vakker skrift og
utsmykking prega
noten til songane
med tekstar av
Vilhelm Krag.

*Georg
Washington
skreiv og ein
fiolinsonate.*

Og vidare står det at ”han gav seg med liv og sjæl hen i dette arbeidet. Men han var allerede da en merket mand.” Sjølv skal han ha uttalt: ”Naar jeg lægger mig om kvelden faar jeg ikke sove... musiken lyder igjen i mig og gir mig ikke ro. Og legemlig er jeg saa træt, at jeg maa ligge, naar jeg ikke arbeider.”

Det er tydeleg at Magnus' død var eit eit merkbart tap for musikklivet i byen. Det kjem fram i nekrologen at han har bana vegen for noko nytt og varig:

...han fik gjøre de anstrengende, men grundlæggende forarbejder til et nyt musikliv. Det han har utført, viser dog, at her er grobund for en rikere utøvelse av den kunst, som mer end nogen anden lægger skjønnhet og harmoni over menneskesindene.⁸

Komponisten Georg Washington: ein karakteristikk

Kva kan me så seia om musikken til Georg Washington Magnus? Sett i lys av tida han levde i, føyer Magnus seg inn i den romantiske tradisjonen som var den rådande musikkretninga på 1800-talet.

Det musikalske og kunstnarlege miljøet i Europa var på slutten av 1800-talet prega av impresjonistiske strøyningar. Inntrykk kring ljøs og skugge vart skildra, og ein prøvde å gje uttrykk for det ein sansa. Målaren Paul Cezanne og komponisten Claude Debussy var bådø talsmenn for denne retninga. I musikken vart det nytta tettare klanger, då komponistane no søkte eit meir metta tonespråk. Det vart og nytta nye skalaformar.

Georg Washington nyttar ikkje dei typiske musikalske trekka frå denne perioden. Det er som om han kvilar trygt og godt i det romantiske landskapet, der uttrykk for kjensler og stemningar får rom, og der han tek i bruk den tradisjonelle funksjonsharmonikken. Det var og vanleg i romantikken å søke attende til middelalderen. Segner og eventyr vart inspirasjonskjelder, slik me kan sjå hos Richard Wagner. Georg Washington tok og i bruk eventyr i sitt verk som me tidlegare har nemnd, nemleg kor- og orkesterverket ”Østen for Sol og Vesten for Maane”. Mange henta inspirasjon frå folkemusikken, slik ein høyrer i Edvard Griegs musikk.

*Georg
Washington
som aldrande
mann utanfor
Stavanger.*

Foto: Privat

Hos Magnus er det, slik eg ser det, lite spor av folkemusikk. Ein kan og seia at George Washington til tider skriv programmusikk. I dette ligg at han skildrar bestemte hendingar og har noko konkret i tankane når han skriv musikk, som til dømes skiltringane av naturen i Hogganvik. I nokre av dei instrumentale stykka til Georg Washington får ein kjensle av musikk for dei store europeiske salongane. Samstundes er det ein intimitet i songane, kanskje fordi stemningar og personlege opplevingar har fått rom i tonematerialet. Georg Washington viser, etter mitt syn, ei særleg god stilkjensle når han komponerer musikk til tekstar.

Georg Washington i stova i Hogganvik omkring 1895.

Foto: Privat

Den musikalske produksjonen til Georg Washington Magnus omfattar og to symfoniar, ein fiolinkonsert, strykekvartettar, musikk for kor og orkester, med nemningane ”Fangen på Zenda” og ”St.aftens Spill”, romansar og ein heil rekke småstykke for piano.

Me veit og at han tok til med ein opera med tittelen, ”Salighetens Ø”.⁹ Men kor dette operafragmentet no ligg lagra, er uvisst.

Vikedal bygdemuseum ynskjer å ha ein musikalsk profil ved å henta fram musikk frå den klassiske tradisjonen på Haugalandet. Om nokre av årboka sine lesarar har informasjon som dei vil dela med oss, ta kontakt!

Takk til:

- Georg Barth Magnus: Barnebarn av Georg Washington Magnus
- Tomas Finnvik: Lokalhistorikar
- Griegsamlingen i Bergen
- Norges Musikkhøgskule
- Høskolebiblioteket i Stavanger
- Det Kongelige Musikkbibliotek i København
- Norsk Musikksamling

Notar

- 1 Opplysningane i dette avsnittet er henta frå lokalhistorikar Tomas Finnvik og artikkelen Treskipsbygginga på Vestlandet på 1800-talet av Svein Ivar Langhelle
- 2 Opplysningane i dette avsnittet er henta frå Georg Barth Magnus (soneson, busett i Sverige)
- 3 Norges Musikkhistorie, Aschehoug, bind 3, s. 186
- 4 Inger Elisabeth Haavet: Musikklivet i Bergen på 1800-tallet-et frodig mangfold
- 5 *Musikkselskapet Harmonien, 1765-1945* av Adolph Berg og Olav Mosby
- 6 Manuskript/Brev lånt frå Griegsamlingen
- 7 Stavanger Aftenblad, 1917
- 8 Stavanger Aftenblad, 1917
- 9 Cappelens Musikkleksikon

Kjelder

Finnvik, Tomas
Magnus, Georg Barth
Edvard Griegs brev. Griegsamlingen, Bergen.

Litteratur:

Benestad, Finn m. fl. Red. *Norges Musikkhistorie*, bind 3, Aschehoug, Oslo 1999.
Berg, Adolph og Olav Mosby: *Musikkselskapet Harmonien, 1765-1945*, Bind 1, Bergen 1945.
Cappelens Musikkleksikon, Oslo 1980.
Haavet, Inger Elisabeth: Musikklivet i Bergen på 1800-tallet-et frodig mangfold, <http://griegforum.no/griegforsk/>
Langhelle, Svein Ivar: Treskipsbygginga på Vestlandet på 1800-talet i *Skip*, Stavanger 1997.
Stavanger Aftenblad, 24 jan. 1917.